

İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ZAMAN YÖNETİMİ BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

Abdulvahid SEZEN*

ÖZ

Bu çalışmada, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin zaman yönetimi becerilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın örneklemini, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesine bağlı İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler arasından tesadüfî yöntemle seçilmiş 87 kişi (erkek=31, kız=56) oluşturmaktadır. Deneklerin yaş ranjı, 18–27 olup, yaş ortalaması 21.25’dir. Veri toplama aracı olarak, “Zaman Yönetimi Envanteri” kullanılmıştır. Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinden aldıkları toplam puan minimum 46 maximum 122 olup, ortalama ise 85.21’dir. Öğrencilerden üst sınıf olan grubun diğer gruplara göre ZYE toplam puanları daha yüksektir. Zaman planlaması ile yaş, sınıf, toplam ZYE puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Zaman Yönetimi, İlahiyat Fakültesi Öğrencileri.

AN EXAMINATION OF TIME MANAGEMENT SKILLS AMONG THE STUDENTS OF DIVINITY FACULTY

ABSTRACT

The purpose of this research was to determine time management skills of divinity students. The sampling group of study (87 students: 31 male, 56 female) are randomly selected from the pool of students of the divinity faculty of Çanakkale Onsekiz Mart University. The age of sample ranges from 18 to 27 (mean age=21.25). As for the instruments used for gathering data is “Time Management Inventory”. Divinity student’s total time management points were minimum 46 maximum 122 and mean is 85.21. Total time management points were higher at upper-class group than the other groups. There was a significant correlation between time planning and age, class, total time management points.

Key words: Time management, The Students of Divinity Faculty.

* Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, vahitsezen@hotmail.com

Giriş

Günümüzde boş zamanlar ve nasıl değerlendirileceği sorunu daha çok işte geçirilen zamanın artan önemiyle yakından ilişkilidir. İş hayatının daha verimli sonuçlar üretebilmesi boş zamanların önemini ve etkin kullanımının gereğini de ortaya çıkarmaktadır. Endüstrileşmeyle otomasyonun sağladığı iş saatlerinin azalması, ücretli tatiller gibi değişiklikler insanların boş zamanlarının artmasına yol açmakta ve aynı zamanda bunun nasıl değerlendirileceği konusu gündeme gelmektedir. Bu durum insanın içinde bulunduğu her dönemde önemle ele alınmalıdır. Özellikle bireylerin kişilik gelişimlerinin büyük ölçüde biçimlendiği, yetişkinlik modelinin kurulduğu bir geçiş dönemi olarak görülen üniversite gençliği açısından etkisi daha da önemli görülmektedir. Öğrencilerin sahip oldukları cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik özelliklerine göre boş zamanlarını kimlerle, hangi faaliyetlerle ve nerelerde geçirmeyi tercih ettiklerinin belirlenmesi birçok araştırmacı için ilgi çekici bulunmuştur. Gençlerin zaman yönetim eğilimlerini ve değerlendirmelerini kendi anne-baba eğitim durumlarının doğrudan etkilediği de tespit edilmektedir (Süzer, 2000).

Rekabetin hızla arttığı ve birim zamanda özümsemesi gereken bilgi sayısının eskiye nazaran giderek çoğaldığı günümüzde, insanların zamana karşı duyarlılığı da farklılaşmaktadır. Çağdaş işletmeciler zamanı, kıt kaynaklar arasında ve geri dönüşü mümkün olmayan, toplanamayan, ertelenemeyen, biriktirelemeyen, bu nedenle de dikkatli kullanılması gereken bir faktör olarak değerlendirmektedirler (Akat ve Budak, 1999). Zaman hepimizin eşit olarak sahip olduğu, her meslekten bireyler üzerinde baskı yapan evrensel bir kaynaktır. Profesyonel çalışma yapan herkes zamanını akıllıca kullanmak ve planlamak zorundadır. Böylesine değerli bir kaynak olan zamanın etkili ve üretken olarak kullanılabilmesi son yıllarda “Zaman Yönetimi” adlı yeni bir kavramın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Öncel, Büyüköztürk ve Özçelikay, 2005).

Zaman yönetimi esaslarının bireylerce anlaşılması ve uygulanması bireylerin problemlerini çözmemektedir fakat bireylerin etkili çözümlere ve sonuçlara ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Timpe (1987) zaman yönetiminin geliştirilmesinin bireyin üretkenliğini ve genel performansını etkilediğini vurgulamaktadır. Benzer olarak Mackenzie (1990), zaman yönetiminin bireylerin yaşam kalitesini artırmaya yardımcı olduğunu, stresi azalttığını, dengeli bir yaşam sağladığını, verimliliği artırdığını ve hedeflere ulaşmayı kolaylaştırdığını ortaya koymuştur. Deneysel çalışmalar olumlu zaman yönetimi uygulamalarının, iş doyumuna (Landy, Rastegary, Thayer & Calvin, 1991), algılanan bireysel örgüt performansına (Lim, 1993), akademik performansın bireysel değerlendirilmesine (Macan, Shahai, Dipboye & Philips, 1990) ve akademik not ortalamasına (Britton & Tesser, 1991) olumlu etkisinin olduğunu göstermektedir (akt.: Alay ve Koçak, 2003).

1. Zaman Olgusu ve Kavramı

Kelime anlamı olarak zaman, olayların geçmişten bugüne gelip, geleceğe doğru birbirini takip ettiği, bireyin kontrolü dışında kesintisiz devam eden bir süreçtir (Smith,1998:24). Ancak zamanın göreceli bir kavram olması sebebiyle genel ve net bir tanım yapmak mümkün görülmemektedir (Türkmen,1999:2). Zaman olayların ardışıklığını görerek bireyin zihninde yarattığı ve olayların bundan sonra da içinde olup gideceklerinin düşünüldüğü başı ve sonu olmayan soyut bir kavramdır (Sucu,1996:3). Başka bir ifadeyle zaman, bir eylemin geçtiği süredir. Bir an için evrende hareket halinde olan her şeyin durduğu varsayıldığında böylesi

statik bir ortamda zaman olgusundan söz edilememektedir (Özgen ve Doğan, 1997:137). Zaman önüne geçilemez bir şekilde, sabit bir hızla akıp giden ve tüm bireylerin eşit şekilde sahip olduğu önemli bir değerdir (Özgen,1998:56). Farklı ortamlara ve farklı varlıklara göre zamanın anlamı değişmektedir. Zaman; objektif zaman, sübjektif zaman ve yönetsel zaman olarak tanımlanabilir. Objektif zaman saatle ölçülebilen zamandır. Sübjektif zaman ise hissedilebilen ya da algılanan zamandır. Birey, saatin neyi gösterdiğine bakmaksızın olayda geçen süreyi kısa ya da uzun olarak hissetmekte ve buna göre kısa ya da uzun süre olarak algılamaktadır. Saatin gösterdiği zaman olarak da ifade edilen objektif zaman, çok kesin birimlerle ölçülürken; sübjektif zamanın anlaşılması güçtür (Sabuncuoğlu ve Tüz;1996:192; akt.: Akatay, 2003).

Zaman, her gün ve her an yaşadığımız ama üzerinde fazla düşünmediğimiz, hatta tam olarak ne olduğunu bile pek bilmediğimiz bir olgudur. Zaman hepimizin hissettiği ama dokunamadığı geri dönüşü olmayan yaşantımızdaki en önemli, aynı zamanda tanımlanması zor ve soyut bir kavramdır (Passig, 2005). Passig (2002) zamanın fiziksel ve psikolojik boyutları olduğundan bahsetmektedir. Fiziksel zaman saatlerle ifade edilirken, psikolojik zaman bilinçlenmeyle ilgilidir ve her biri psikolojik an olarak adlandırılan zaman birimlerinden oluşmaktadır. Cowey'e (1995) göre zaman doğrusal değil varoluşsaldır, niceliği değil niteliği ve kalitesi önemlidir. Bir başka deyişle önemli olan bir işe ne kadar zaman harcadığımız değil, o süre içinde ne kadar değer elde ettiğinizdir. Haynes (1999) zamanın "insanların içinde buldukları an" anlamında tüm bireylerin eşit miktarda sahip olduğu çok az şeyden birisi olduğunu belirtmektedir. Ancak zamana karşı yaklaşımımız çocukluktan beri bize öğretilenler, gördüklerimiz, yaşadıklarımız yani genel yaşam tarzımızla ilgilidir (akt.: Eldeleklioğlu, 2008).

2. Kişilerde Zaman Algısı

Toplumda işlerin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için kişilerde bireysel olarak kazanılmış ortak bir zaman algısına ihtiyaç vardır. Çünkü insanlar, zamana bağlı olarak günlük yaşantılarını düzenlerler. Bireylerde ilişkileri ve işleri düzenleyen zaman yönetimi becerisi, sahip oldukları zaman algıları çerçevesinde gerçekleşir. Zaman algısı, hem zihinsel hem de sosyal bir olgudur. Zihinseldir, çünkü insan, gün ışığı periyoduna bağlı olarak kazanmış olduğu, vücuduna ait pek çok etkinliği düzenleyen biyolojik saati yanında, bir de yaşanan olayları kronolojik bir sıralamaya tâbi tutabilen 'zihin saati'ne sahiptir. Zihin saati; saliselerden, saatlere ve yüzyıllara kadar uzanan zaman süreçlerini önce kendi içinde bir düzene sokar, sonra da bunların beyinde bir sıraya göre yerleştirilmesini sağlar. Yaşanan her olay, bu zihin saatinin içinde belirli bir yere kaydedilir. Bu sayede bir olayın hangi olaydan önce veya sonra yaşandığı, neyin ne kadar süre olduğu gibi pek çok verinin hatırlanabilmesi sağlanır (Candaş, 2002:52). Diğer yandan zaman algısı sosyal bir olgudur. Çünkü insanlar arası ilişkileri düzenlediği gibi, sosyal bir kurum olarak çocukluktan başlayarak öğrenilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, yani kişi ilk on yılda zaman kurumsallaşmasına uygun bir şekilde kendini disiplin altına almayı ve kısıtlamayı öğrenmezse, toplumda yetişkin bir insan konumunu elde etmesi zor olabilecektir (Elias, 2000: 24). Her şeyin belirli bir dakikliğe bağlı olarak yürüdüğü günümüz toplumlarında, bu yargının abartılı sayılmayacağı söylenebilir (akt.: Safran ve Şimşek, 2009).

Zaman algısı ve zaman kavramının gelişimi ilk çocukluk yıllarından itibaren gelişmeye başlamakla birlikte ergenlik yıllarında tamamlandığı ileri sürülmektedir (Passig, 2002). Passig (2005) bebeklikten ergenlik dönemine kadar zaman kavramının gelişimiyle ilgili iki temel açıklama olduğunu belirtmektedir. Bunlar psiko analitik ve bilişsel açıklamalardır. Psiko analitik yaklaşımda Freud'a göre zaman algısı, çocuğun hazzı erteleyebilmesinin ve ego gelişiminin bir parçasıdır. Bebeklikte zaman algısı anlardan oluşur, olaylar birbirine bağlı değildir ve hemen unutulur. Çocuk büyüdükçe hafıza da gelişir ve çocuğun olaylar arasında bağlantı kurmasını sağlar. Çocuk olayların seri halinde gelişmeye başladığı anlar ve zaman matrisi bu şekilde gelişir. Zaman matrisi aynı zamanda anne ile çocuk arasında kurulan bir bağdır. Bilişsel yaklaşımda ise Piaget çocuğun zamanın bulunmadığı bir dünyada yaşadığını ve zaman kavramının aşamalar halinde geliştiğini söylemektedir. Erken çocukluk yıllarında geçmiş, gelecek ve şu an bilincinin oluşmasında ön koşul olan hatırlama kabiliyetini kazanmamıştır. Erken çocukluk döneminde zamanın anlar bütünü olarak yaşandığı farz edilmektedir. Onun için küçük çocuk tümüyle şu andan oluşan bir dünyada yaşamaktadır. Yalnız beş yaşından sonra çocuk geçmiş gelecek ve şu an arasındaki farkları derinlemesine anlar. Zamanın tüm boyutları ile tarihsel zamanda dahil, tümüyle hakimiyet altına alınması, ergenlik çağında 14- 18 yaşlarında başarılmaktadır. Çocukluk ve ergenlik yıllarında zamanı etkili bir şekilde kullanabilmek geliştirilmesi gereken tutumlardan biridir. Özellikle ergenler kimlik gelişimi, sosyal gelişim, akademik başarı, ileride sahip olacakları mesleğe hazırlanma, geleceği planlama gibi karmaşık görevleri başarmak zorundadır (Seginer ve Lilach, 2004). Tüm bu karmaşık gelişimsel görevler esnasında ergenlerin zamanın önemini kavramaları, zamanı kullanma ile ilgili alışkanlıklarını fark edebilmeleri, eğer yanlış alışkanlıklar geliştirmişlerse bunları değiştirmeleri başarılı olmaları açısından önemlidir. Çünkü zaman bilincinin olmadığı bir ortamda yaşam kontrolü de kaybolmakta, gelişme, başarı tesadüflere ve kadere bağlanmaktadır (Passig, 2002). Oysa zamanın belirlenen amaçlar, istekler doğrultusunda kullanılması başarının kapılarını aralamaktadır (akt.: Eldeliklioğlu, 2008).

3. Zaman Yönetimi Kavramı

Zaman yönetimi işgücü yoğun yöneticilerin zamanlarını daha iyi organize etmelerine yardımcı olmak amacıyla bir eğitim aracı olarak Danimarka'da doğup, dünyaya yayılmıştır. Günümüzde ise özellikle profesyonel çalışma hayatında başarının en önemli unsurlarından biri durumuna gelmiştir. Lakein'e (1973) göre zaman yönetimi, ihtiyaçların belirlenmesi, ihtiyaçlara ulaşmak için amaçların hazırlanması, gerekli görevlerin önceliklendirilmesi ve bu görevlerin planlama, programlama ve liste yapma yöntemleriyle kaynaklara ve zamana göre ayarlamasını kapsar (Francis-Smythe ve Robertson, 1999: 334). Zaman yönetimi, bireysel açıdan kişinin özel ve iş hayatında amaçlarına etkili ve verimli bir şekilde ulaşabilmesi için planlama, organize etme ve kontrol etme gibi yönetim fonksiyonlarını kendi faaliyetlerine uygulama sürecidir. Zamanını iyi yöneten kişiler, kendi özel faaliyetlerine daha fazla zaman ayırabildikleri gibi meslek ve iş hayatında da amaçlarına etkili ve verimli bir şekilde ulaşabilirler (akt.: Kocabaş ve Erdem, 2003).

Philips (1988)'e göre zaman yönetimini temel kavram ve yaklaşımları itibariyle “geleneksel zaman yönetimi” ve “yeni zaman yönetimi” olarak ikiye ayırmak mümkündür. Geleneksel zaman yönetiminin temsilcilerinden olan Lankein (1973) ve Mackenzie (1978)'e göre zaman yönetiminin temel kavramları, kontrol ve planlama, önceliklerin belirlenmesi ve yetki devri, rahatsız edici unsurların ve ertelemelerin ortadan kaldırılmasıdır. Yani temel esas “hedeflerin belirlenmesi ve listelenmesi” dir. Yeni zaman yönetiminde ise temel esas “değerlerin açığa

çıkartılması ve hedeflerin belirlenmesi”dir. Hedefler genellikle “sahip olma”yı ortaya koyarken, değerler “var olma” sebebini oluşturmaktadır. Dolayısı ile değerlerin ortaya konulması hem bireylerin hem de örgütlerin gelişimi ve gereksinimleri için son derece önemlidir. Aynı zamanda bireyin ve çalıştığı örgütün ortak değerleri paylaşması yapılan işlerin amacına ulaştırılmasında ve problemlerin çözümünde uyumu sağlamaktadır (akt.: Alay ve Koçak, 2003).

Zaman yönetimi zamanımızın, amaçlarımızın, hedeflerimizin, sosyal yaşantımızın ve zevklerimizimizin içerdiği etkinlikleri bir arada yürütebilecek bir biçimde planlanması şeklinde de tanımlanmıştır (Özgen, 2000). Zaman konusunda başarı kriteri sadece hedefe ulaşmak değil aynı zamanda hedefe en hızlı şekilde ulaşmaktır (Yeşilyaprak, 2003). Zamanı yerinde ve uygun kullanmasını bilen insanlar önceliklerini bilerek, bunu gerçekleştirmek üzere planlar yapmaktadırlar. Planlama ise insan hayatını düzene sokacak iki katkı sağlamaktadır. Bunlardan birincisi bulunan noktadan ulaşılmak istenen noktaya nasıl varılacağını göstermekte, ikincisi hedeflenen noktaya en kısa sürede nasıl ulaşılacağını tanımlamaktadır (Efil, 1999). Zamanı planlayamama akademik başarının düşmesine (Cambell ve Svenson, 1992) diğer kişisel ve sosyal faaliyetlerimize yeterince zaman ayıramamıza neden olmakta ve yaşamdan alınan doyumunu azaltmaktadır. Smith’e (1998) göre bireylerin zamana karşı yaklaşımları ve kullanma biçimleri, onların psikolojik olarak gergin veya depresif olmalarını belirlemektedir. Sabuncuoğlu ve Tüz (1998) zamanı iyi düzenleyemeyen bireylerin kaçınılmaz olarak stres yaşadığını, zamansızlıktan şikayet edenlerin büyük çoğunlukla zamanlarını nasıl kullanacaklarını veya yöneteceklerini bilmediklerini belirtmektedirler (akt.:Eldeliklioğlu, 2008).

4. Zaman Yönetimi İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Macan ve diğerleri (1990) üniversite öğrencilerinin zaman yönetimi davranışlarını incelemişlerdir. Bu çalışmada araştırmacılar, öğrencilere yönelik olarak hazırladıkları TMB (Zaman Yönetimi Davranış Ölçeği) ile öğrencilerin zaman yönetimine ilişkin tutum ve davranışlarını akademik performans ve stres ile ilişkisi incelenmiştir. Yine Macan (1994) bir başka çalışmada, zaman yönetimi eğitiminin; zaman yönetimi davranışları, algılanan zaman kontrolü, stres, iş doyumunu ve iş performansı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Britton ve Tesser’in (1991) Georgia Üniversitesi Psikoloji bölümü birinci ve ikinci sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, zaman yönetimi eğitiminin okul başarısında etkili olduğunu bulmuşlardır (akt.: Kocabaş ve Erdem, 2003).

Başak, Uzun ve Arslan, (2008)’ın gerçekleştirdiği bir çalışmada hemşirelik yüksek okulu öğrencilerinin zaman yönetimi becerilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Verilerin toplanmasında Zaman Yönetimi Envanteri (ZYE) kullanılmıştır. Öğrencilerin zaman yönetimi envanterinden aldıkları toplam puan minimum 46 maximum 127 olup, ortanca 90, ortalama ise $89.41 \pm 12,71$ ’dir. Öğrencilerden yaşı yüksek olan grubun diğer gruba göre ZYE toplam puanları yüksektir. Akademik başarı ile toplam ZYE puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon bulunmuştur.

Bir başka çalışmadan (Tanrıoğen ve İşcan, 2009) elde edilen bulgulara göre Pamukkale Üniversitesi öğrencilerinin zaman yönetimi becerileri “orta” düzeyde tespit edilmiş (f:245, %65.33). Zaman yönetimine ilişkin, öğrencilerin % 16.8’i (f: 63) “yüksek”, % 17.87’si (f: 67) ise “düşük” düzeyde beceriye sahiptir. Ayrıca PAÜ öğrencilerinin zaman yönetimi beceri

düzeyi, akademik başarıdaki toplam varyansın % 7.9' unu açıklamaktadır. Zaman planlama becerilerinin, akademik başarı düzeyini yordama gücü % 4.7 olarak saptanmıştır. Bir diğer alt boyut olan zaman yönetimi tutum ve becerileri, akademik başarıdaki toplam varyansın % 3,8'ini açıklamaktadır. Zaman düşmanlarını kullanma düzeyinin, akademik başarı düzeyini yordama gücü % 4.3 olduğu belirlenmiştir.

Eldeliklioğlu (2008)'nin yaptığı bir araştırmada, amaç olarak lise öğrencilerinin zaman yönetimi becerileri ile durumluk-sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkileri ve zaman yönetiminin yaş, cinsiyet değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Araştırmada, Zaman Yönetimi Envanteri ile Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, zaman planlaması alt ölçeği ile sürekli kaygı puanları arasında, zaman tutumları alt ölçeği ile durumluk ve sürekli kaygı puanları arasında, zaman harcattırıcıları alt ölçeği ile durumluk kaygı puanları arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Araştırmanın diğer bulgularına göre zaman yönetimi becerilerinin yaş'a göre farklılaşmadığı ancak kız öğrencilerin zaman yönetimi puan ortalamalarının erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Ergenlerde zaman yönetimi ile ilgili olarak yurt dışında yapılan bazı çalışmalarda öğrencilerin ödev teslimi ve sınav dönemlerinde stres ve kaygı düzeylerinin yükseldiği (Abouserie, 1994; Britton ve Tesser, 1991; Kohn ve Frazer, 1986), zaman kavramı gelişimi yetersiz olan öğrencilerin okulda büyük kaygı yaşadıkları (Carveth, Gesse ve Moss, 1996), okuldaki rekabet ortamlarının zamanı iyi kullanamayan öğrenciler için büyük bir stres kaynağı olduğu (Archer ve Lamnin, 1985) belirtilmektedir. Misra ve Mc Kean (2000) üniversite öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada zaman yönetimi, kaygı ve boş zamanları değerlendirme arasındaki ilişkileri incelemiş, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre zaman yönetimi becerilerinin de kaygı düzeylerinin de daha yüksek olduğunu, ayrıca yaşla birlikte zaman yönetimi becerilerinin arttığını bulmuşlardır. Macan, Shahani, Dipboye ve Phillips (1990) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise üniversite öğrencilerinin zaman yönetimi becerileri ile akademik başarıları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki, zaman yönetimi ile stres arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Trueman ve Hartley' de (1996) zaman yönetimi ile akademik başarı arasında olumlu ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Yurt dışında sıklıkla yapılan “zaman yönetimi” ve “etkili çalışma” programlarına katılan öğrencilerin akademik başarılarının da önemli düzeyde arttığı bildirilmektedir (Entwistle ve Ramsden, 1983; Kirschenbaum ve Perri, 1982; akt.: Eldeliklioğlu, 2008).

Alay ve Koçak (2003)'in bir çalışmasında üniversite öğrencilerinin zaman yönetimi ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışılmıştır. Bulgulara göre öğrencilerin akademik başarıları ile genel zaman yönetimi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca akademik başarı ve zaman harcattırıcılar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Fakat akademik başarı ile zaman tutumları arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Bulgular zaman planlaması ve genel zaman yönetiminde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir. Kız öğrencilerin zaman planlaması ve genel zaman yönetiminde erkek öğrencilerden daha başarılı oldukları bulunmuştur.

Varışoğlu, Şeref ve Yılmaz (2012)'in yaptıkları çalışmanın amacı ise, Türkçe öğretmeni adaylarının zaman yönetimine yönelik algılarının hangi yönde olduğunu tespit etmektir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Çalışmanın verileri

Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde okuyan öğrencilerden açık uçlu sorularla toplanmıştır. Sonuç olarak Türkçe öğretmeni adaylarının zaman yönetimi algılarına sahip oldukları ancak zamanı etkili kullanma konusunda farkındalıklarının bulunmasına rağmen zamanı etkili kullanamadıkları tespit edilmiştir.

Andıç (2009)'ın gerçekleştirdiği araştırma sonucunda öğrencilerin akademik başarıları ile zaman planlaması ve zaman yönetimi toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, öğrencilerin zaman tutumları ile cinsiyet arasındaki farklılığın kızlar lehine gerçekleştiği ve zaman harcattırıcılar ile yaş arasında farklılığın ise 18-21 yaş arası öğrencilerde yoğunlaştığı bulunmuştur.

Erdul (2005) bir çalışmada amaç olarak, üniversite öğrencilerinin zaman yönetimi becerileri ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi olarak belirlemiştir. Verilerin toplanmasında Zaman Yönetimi Envanteri ve Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlar üniversite öğrencilerinin zaman yönetimi becerileri ile kaygı düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca, kız öğrencilerin toplam zaman yönetiminde ve zaman planlamasında erkek öğrencilerden daha başarılı oldukları görülmüştür. Erkek öğrencilerin kaygı düzeyleri ise kız öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır.

Erdem, Pirinçci ve Dikmetaş (2005)'in bir araştırmasında öğrencilerin zaman yönetimi davranışları ile ders başarı puanlarının çeşitli değişkenlere göre incelendiği ve zaman yönetimi ile ders başarısı arasındaki ilişkinin ortaya konduğu bu çalışmada elde edilen sonuçlar genel olarak şu şekildedir: Öğrencilere en çok zaman kaybettiren faktörlerin başında televizyon ve radyo dinleme gelmektedir. Bunun dışında sırasıyla ulaşım ve trafik, uyku düzensizliği, arkadaşlarla gereksiz sohbetler ve rutin ve gereksiz işler öğrencilere en çok zaman kaybettiren faktörler arasındadır. Ulaşım ve trafik ise öğrencilerin dışında bir faktördür. Öğrencilerin genel zaman yönetimi puanı orta düzeyde bulunmuştur. Öğrenciler, ortalama zaman yönetimi puanını düşüren “yapılacaklar listesi” hazırlama, başkalarının işlerine “hayır” diyebilme, derslerine sınav tarihlerini dikkate almadan çalışma konularına önem verdikleri takdirde zaman yönetimi konusunda daha etkili olabilecektedir. Araştırmada vurgulanması gereken sonuçlardan birisi zaman yönetimi ile ilgili kitap ve makale okumanın öğrencilerin zamanlarını iyi yönetmede etkili olduğudur. Zaman yönetimi konusunda öğrencilere verilecek eğitim faaliyetlerinin, kitap ya da makaleler okutulmasının öğrencilere zaman duyarlılığı kazandıracığı belirtilmiştir.

Bu bağlamda çalışmamızda özellikle din eğitimi alan öğrencilerin zaman yönetim becerileri ne düzeyde olduğu belirlenmeye çalışılacaktır. İlahiyat Fakültesi öğrencileri ile diğer bölümlerin öğrencileri arasında konuyla ilgili olarak bir farklılaşma olup olmadığı araştırma bulgularımız ekseninde karşılaştırma yapılacaktır. Bu çalışmayla dini düşünüş ve yaşam tarzının zaman yönetimi eğilim ve faaliyetlerini etkileyip etkilemediğine elde edilecek bulgulara göre bir miktar ışık tutulacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin zaman yönetimi beceri düzeylerini ve bazı sosyo-demografik değişkenlerle ilişkilerini belirlemeye çalışmak şeklinde bir amaç belirlenmiş ve bu amaç doğrultusunda, “Öğrencilerin zaman yönetimi düzeyleri ile cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik değişkenlerle

anlamli bir ilişki vardır”, “Öğrencilerin yaş ve sınıf düzeylerine bağlı olarak zaman yönetim düzeyleri de yúkselecektir” şeklindeki denenceler test edilecektir.

YÖNTEM

Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini, 2009-2010 öğretim yılında, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'ne bağlı İlahiyat Fakültesinde hazırlık, 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören öğrenciler arasından tesadüfi yöntemle seçilmiş 87 kişi (erkek=31; %35.6, kız=56; %64.4) oluşturmaktadır. Deneklerin yaş ranjı, 18–27 olup, yaş ortalaması $\bar{x} = 21.25$ 'dir (S=2.27).

Öğrencilerin % 88,5'i (n= 77) sosyo-ekonomik düzeylerini orta, % 9,2'si (n=8) alt, % 2,3'ü (n=2) ise üst düzeyde olduklarını ifade etmişlerdir.

Veri Toplama Aracı: *Zaman Yönetimi Envanteri*

Verilerin toplanmasında Zaman Yönetimi Envanteri (ZYE) ve yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik bazı demografik özellikleri içeren bir soru formu kullanılmıştır. Zaman Yönetimi Envanteri Britton ve Tesser (1991) tarafından geliştirilmiş, Türkiye'ye uyarlaması Alay ve Koçak (2002) tarafından yapılmıştır.

Zaman yönetimi envanterin de toplam 27 madde bulunmaktadır. Envanter, “zaman planlaması”, “zaman tutumları” ve “zaman harcattırıcılar” olmak üzere üç alt bölümden oluşmaktadır. Zaman planlamasında bir tanesi (16. madde) tersine puanlanmak üzere toplam 16 madde bulunmaktadır. Zaman tutumları bölümünde 4 soru düz, 3 soru (2, 6 ve 7. Maddeler) tersine puanlanmak üzere toplam 7 soru vardır. Zaman harcattırıcılar bölümünde ise 4 soru bulunmaktadır ve soruların hepsi tersine puanlanmıştır.

Zaman yönetimi envanteri 5'li Likert Yöntemi kullanılarak hazırlanmış bir ölçektir. Cevaplar “Her Zaman”, “Sık Sık”, “Bazen”, “Nadiren” ve “Hiç” olarak ifadelendirilmiştir. Britton ve Tesser'in hazırladığı 35 maddeden oluşurken Türkçeye uyarlanan ölçek 27 maddeden oluşmuştur. 8 madde ölçekten çıkarılmıştır. Britton ve Tesser (1991), hazırladıkları ölçeğe Temel Bileşenler Faktör analizi yapmışlardır. Envanterin toplam 18 maddeden oluşan üç alt boyutu ortaya çıkmıştır. Bu üç alt boyut toplam varyansın %36'sına karşılık gelmiştir. Alt boyutlara bakıldığında Faktör 1, toplam varyansın %16'sına, Faktör 2 %11'ine, Faktör 3 %9'una karşılık gelmiştir. Bunlar kısa süreli planlama (7 madde), zaman tutumları (6 madde), uzun süreli planlama (5 madde) dir. Kısa süreli planlamayı içeren alt ölçek, ölçeği cevaplayan kişinin gün içinde ve hafta içinde yaptığı planlamayı ölçmektedir. Bu ölçekten yüksek puan öğrencilerin içinde bulunduğu haftayı ve günü doğru olarak planladığı kabul edilir. İkinci alt ölçek olan zaman tutumlarında ise; öğrencilerin zamanı kullanma biçimleri hakkında sorular sorulmaktadır. Bu ölçekten yüksek puan alan öğrenciler zamanını iyi kullanan kişiler olarak tanımlanmıştır. Üçüncü alt ölçek olan uzun süreli planlama alt ölçeğinde ise geleceğe yönelik planlamalara ait sorular sorulmaktadır. Bu ölçekten yüksek puan alan öğrencilerin geleceğe yönelik hedeflerini ve amaçlarını belirleme konusunda başarılı oldukları düşünülmüştür (Alay ve Koçak, 2002).

İşlem

Yukarıda ifade edilen veri toplama aracı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrencilere, Mayıs–2010 tarihinde uygulanmıştır. Anket formunun sınıf ortamında öğrencilere dağıtılarak doldurmaları sağlanmıştır. Bu uygulamalarda toplam 100 anket formu dağıtılmış, eksik doldurma ya da iade edilmeme nedeniyle değerlendirmeye alınan form sayısı 87 olmuştur.

Tüm analizler bilgisayarda SPSS for Windows istatistik paket programının ilgili modülleri kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmadan elde edilen veriler, özellikle zaman planlaması, zaman tutumları ve zaman harcattırıcıları ile toplam zaman yönetimi puanı ve sosyo-demografik değişkenler açısından çeşitli istatistiksel hesaplamalara tabi tutulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin ZYE ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının dağılımı.

	Ölçekten Alnabilecek Min.-Max. Puan	Ölçekten Alınan Min.-Max. Puan	Ortalama	Standart Sapma
Zaman planlaması Puanı	16-80	20-76	49.29	10.482
Zaman Tutumları Puanı	7-35	9-30	21.57	4.531
Zaman Harcattırıcılar Puanı	4-20	8-24	14.34	3.076
Toplam Zaman Yönetimi Puanı	27-135	46-122	85.21	14.682

İlahiyat Fakültesi öğrencilerin ZYE'den aldıkları toplam puan minimum 46 maksimum 122 olup, ortalama 85.21, standart sapma ise 14.682'dir. Ayrıca üç alt ölçek bölümünden zaman planlaması puanının minimum 20 maksimum 76 (\bar{x} =49.29, SS=10.482); zaman tutumları puanından alınan minimum 9 maksimum 30 (\bar{x} =21.57, SS=4.531); zaman harcattırıcıları puanının ise minimum 8 maksimum 24 (\bar{x} =14.34, SS=3.076) olduğu görülmektedir (bkz. Tablo-1)

Tablo 2. Değişkenler arası korelasyonlar

	yaş	sınıf	Zaman tutumları	Zaman harcattırıcıları	Toplam
Zaman planlaması	.218*	.231*	.543**	.248*	.933**

* p<.05

** p<.01

Sınıflara ve yaşa göre ZYE toplam puan ve alt ölçek puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakıldığında sadece zaman planlaması alt ölçeği puanıyla anlamlı bir korelasyon saptanmıştır (p<.05). Ayrıca ZYE toplam puanı ile üç alt ölçek puanları arasında da anlamlı bir ilişki görülmektedir. Ancak cinsiyet ve sosyo-ekonomik durum değişkeni ile ZYE puanları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi zaman planlaması ile yaş, sınıf, zaman tutumları ve zaman harcattırıcıları değişkenleri ve ayrıca zaman yönetimi envanterinden alınan toplam puan arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmış olması özellikle öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyleri yükseldikçe zaman yönetimi becerilerinin de buna paralel olarak geliştiğini söyleyebiliriz.

Öğrencilerin ZYE toplam puanı ile üç alt ölçek bölümü puan ortalamalarının sınıflara göre sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin ZYE ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının sınıflara göre dağılımı

		N	Mean	Minimum	Maximum	Std. Deviation
zaman planlaması	hazirlik	33	46,30	23	64	9,876
	ikinci	23	50,61	20	69	12,150
	üçüncü	16	50,13	34	67	8,891
	dördüncü	15	52,93	35	76	9,823
	Total	87	49,29	20	76	10,482
zaman tutumları	hazirlik	33	20,91	13	29	4,231
	ikinci	23	22,52	14	29	4,581
	dördüncü	15	22,33	16	30	4,353
	Total	87	21,57	9	30	4,531
zaman harcattırıcılar	hazirlik	33	14,52	9	19	2,895
	ikinci	23	14,09	8	18	2,448
	üçüncü	16	14,50	8	24	4,844
	dördüncü	15	14,20	10	17	2,042
	Total	87	14,34	8	24	3,076
toplam	hazirlik	33	81,73	60	104	11,967
	ikinci	23	87,22	46	116	17,075
	üçüncü	16	85,50	54	109	16,565
	dördüncü	15	89,47	66	122	13,783
	Total	87	85,21	46	122	14,682

Sınıf değişkeni açısından öğrencilerin ZYE ortalama puanlarına baktığımızda, zaman planlaması ortalama puanlarının dördüncü sınıflarda ($\bar{x} = 52.93$) diğer sınıflara göre yüksek olduğu, zaman tutumları puanlarının ise ikinci ($\bar{x} = 22.52$) ve dördüncü ($\bar{x} = 22.33$) sınıflarının hazırlık sınıfına göre yüksek olduğu, zaman harcattırıcıları puanlarında ise tam tersi bir durum olduğu yani hazırlık sınıfı öğrencilerinin puanlarının ($\bar{x} = 14.52$) diğer sınıflardan daha yüksek olduğu ancak üçüncü sınıf ortalamasıyla da yakın bir puan ($\bar{x} = 14.50$) olduğu ve ZYE toplam puanlarının dördüncü sınıfta ($\bar{x} = 89.47$) diğer sınıflara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Öğrencilerin ZYE'den aldıkları toplam puan minimum 46 ve maksimum 122'dir. ZYE toplam puan ortalaması 85.21'dir. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ZYE puanları, farklı bölümlerle ilgili olarak gerçekleştirilen diğer çalışmalarda tespit edilen bulgularla yakın ve benzer sonuçlar gösterdiğini görmekteyiz (Başak, Uzun ve Arslan, 2008; Eldeliklioğlu, 2008; Yavaş ve diğ., 2012). İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilerle ZYE'den alınan puan ortalamaları açısından benzerlik göstermeleri onların sahip oldukları ortak sosyo-kültürel faktörlerin ve kişilik özelliklerinin etkisini göstermektedir. Çocukluktaki aile yaşantısından itibaren zamanı nasıl ve ne düzeyde etkin kullanıp kullanmadıkları bir gelişim gösterdiği gibi yakın arkadaş ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin etkileri dikkate alındığında bu durum daha anlaşılır olmaktadır. Özellikle günümüz gençleri için zamanı değerlendirme alışkanlıklarının sanal imkanlar ve sosyal medya ekseninde geliştiğini gösteren birçok çalışma bulgularına rastlamak mümkündür (bkz. Varışoğlu, Şeref ve Yılmaz, 2012). Bu açıdan tümünden üniversite gençliği için internet, bilgisayar ve akıllı telefonların sağladığı zamanı değerlendirme fırsat ve tehditleri ortak bir sorun olarak önümüzde durmaktadır.

Öğrencilerin ZYE'ye verdikleri yanıtlar arasında üç alt ölçek bölümlerinden zaman planlama puanının ($\bar{x} = 49.29$), zaman tutumları puanının ($\bar{x} = 21.57$) ve zaman harcattırıcıları puanının ($\bar{x} = 14.34$) ortanın üstünde bir düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, öğrencilerin zamanı etkin kullanma konusunda eksiklikleri bulunsa da belirli bir düzeyde bir farkındalığa sahip olduklarını göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca öğrencilerin ZYE toplam puanları ve üç alt ölçek bölümünün ortalama puanlarının orta üstü bir seviyede olması normal bir zaman yönetim becerisini gösterdiğini ifade edebiliriz.

Elde edilen bulgulara göre zaman planlaması ile yaş, sınıf, zaman tutumları ve zaman harcattırıcıları değişkenleri ve ayrıca zaman yönetimi envanterinden alınan toplam puan arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. 4. sınıf öğrencilerinin ZYE toplam puan ortalaması diğer sınıflardan yüksektir. Özellikle öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyleri yükseldikçe zaman yönetimi becerilerinin de buna paralel olarak geliştiğini söyleyebiliriz.

Sınıf değişkeni açısından öğrencilerin ZYE ortalama puanlarına baktığımızda, zaman planlaması ortalama puanlarının dördüncü sınıflarda ($\bar{x} = 52.93$) diğer sınıflara göre yüksek olduğu, zaman tutumları puanlarının ise ikinci ($\bar{x} = 22.52$) ve dördüncü ($\bar{x} = 22.33$) sınıflarının hazırlık sınıfına göre yüksek olduğu, zaman harcattırıcıları puanlarında ise tam tersi bir durum olduğu yani hazırlık sınıfı öğrencilerinin puanlarının ($\bar{x} = 14.52$) diğer sınıflardan daha yüksek olduğu ancak üçüncü sınıf ortalamasıyla da yakın bir puan ($\bar{x} = 14.50$) olduğu ve ZYE toplam puanlarının dördüncü sınıfta ($\bar{x} = 89.47$) diğer sınıflara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Diğer bazı çalışma bulgularında da görebildiğimiz gibi sınıf ve yaş değişkenine göre öğrencilerin zaman yönetimi düzeyleri belirli bir yükselişe geçmektedir. Bu durumu öğrencilerin özellikle ilk sınıflarda ailelerinden ayrılma ve yeni bir yere uyum gösterme süreci içinde olmalarının bir etkisi olarak da düşünebiliriz. Üniversite yılları öğrencilerin birçok yönden önemli değişimleri yaşadıkları bir zaman dilimini kapsar. Özellikle önceki yaş dönemlerine kıyasla daha ileri bir düzeyde eğitim ve öğrenim görülen üniversite ortamı, gençlerin psiko-sosyal anlamdaki gelişimleri için bir takım fırsatlar yanında başa çıkılması gereken yeni sorunlar da sunmaktadır.

Psiko-sosyal açıdan öğrencilerin üniversite yaşamı bizlere birçok konu ve kavramı hatırlatmaktadır. Ailesinden ayrılma ve yeni bir şehir –ortam değiştirme durumu önemli bir stres kaynağı olarak görülmektedir. İlk başta karşılaşılan birçok şeyin kişi için belirsiz olma özelliği çeşitli kaygı göstergelerine neden olabilmektedir. Üniversite öğrenimiyle birlikte ilk yıllarda karşılaşılan bu tarz sorunlar, gençlerin zaman yönetimi konusunda daha fazla yardıma ve rehberliğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Bir başka stres durumu ise, öğrencilerin büyük şehirlerden küçük Anadolu üniversitelerine ya da şehirlerine gelişlerinde beklentilerinin karşılanmaması şeklinde yaşanabilir. Örneğin yeterli düzeyde kalacak yerin ya da yurt imkânlarının olmaması ve üniversitenin imkânlarının sınırlılığında ötürü birtakım sıkıntılar çekilebilir. Bu da kişinin üniversiteye aynı zamanda şehre ısınmasını ve öğrenim için yeterli motivasyonu önleyici bir faktör olarak karşımıza çıkabilirken aynı zamanda zamanını nasıl etkili bir şekilde kullanacağı konusunda bazı sorunlara yol açabilmektedir.

Çeşitli araştırma bulgularının ortaya koyduğu sonuçlara göre, yaşa bağlı olarak zaman algısının gelişim gösterdiği ve zihinsel gelişimle paralellik gösterdiği kabul edilen bir gerçektir. Bu bağlamda üniversite öğrencilerinin daha ileri yaşlarda aldıkları eğitim-öğretim faaliyetlerinin de katkısıyla zamanı daha etkin kullanmaya yöneldiklerini görmekteyiz. Bir çalışmada (Başak, Uzun ve Arslan, 2008) öğrencilerin buldukları sınıflara göre ZYE puanları arasında ilişki bulunmazken öğrencilerin 21-23 yaş grubunda olan öğrencilerin 17-20 yaş grubuna göre daha iyi zaman yönetimi yaptıkları belirlenmiştir. Trueman ve Hartley (1996)'in yaptığı çalışmada öğrenciler 21 yaşından küçük, 21–25 yaş arası 25 yaşından büyük olmak üzere 3 yaş grubunda zaman yönetim becerileri incelenmiş ve 25 yaş üstü öğrencilerin diğer iki yaş grubuna göre daha iyi zaman yönetim becerilerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Başak, Uzun ve Arslan (2008)'in gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerden en büyük yaş grubunda olanların zaman yönetim becerilerin diğer gruba göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, zaman iyi yönetmede yaşın da bir etken olduğunu göstermektedir.

Araştırma bulgularımızla paralel olarak Misra ve McKean (2000) ise üniversite öğrencileri ile yaptıkları bir çalışmada zaman yönetimi becerilerinin yaşla ve sınıf düzeyi ile birlikte artma eğiliminde olduğunu belirtmektedirler. Passig (2005) zamanın tüm boyutları ile kontrol edilebilmesinin ergenlik yıllarında 14-18 yaşlar arasında aşamalı olarak başarılı olduğunu belirtmektedir. Yaş ve zaman yönetimi arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmaların yanı sıra bu farklılığın nereden kaynaklandığını inceleyen daha kapsamlı araştırma bulgularına ihtiyaç olduğu da vurgulanmaktadır (akt.: Eldeleklioğlu, 2008).

Örneklem grubu farklı olsa da bir çalışmada (Öncel, Büyüköztürk ve Özçelikay, 2005) katılımcı eczacıların zaman yönetimi davranışları arasında yaşa göre toplamda da anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırmada, 45 ve daha üzeri yaşa sahip olanların 25-34 yaşta olanlara göre zamanlarını genel olarak etkili kullandıkları görülmüştür. Bunun nedeni ise insanların belli yaşta sonra pek çok maddi, manevi sorunlarını çözebilmiş artık işinde iyice ustalaşmış, temel fizyolojik ve güvenlik gereksinimlerinin önemi azalmış; başarı, saygınlık gibi gereksinimleri ön plana çıkması olabileceği belirtilmiştir.

Yavaş ve diğ. (2012)'nin gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin ZYE'den aldıkları toplam puan minimum 44 ve maksimum 122'dir. ZYE toplam puan ortalaması $79,06 \pm 14,07$ ortanca

78'dir. 5. sınıf öğrencilerinin ZYE toplam puan ortalaması diğer sınıflardan yüksektir. Öğrencilerin yaşları ile aldıkları toplam zaman yönetimi puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon bulunmamıştır. Ayrıca cinsiyetler arasında da ZYE puanları açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Bu çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin ZYE toplam puan ortalamaları diğer çalışmalardan daha düşük bulunmuştur. Bunun nedenleri arasında yatılı olan bu okulda öğrencilerin zamanlarının büyük kısmının kendi inisiyatifleri dışında planlanması ve zaman yönetimi konusunda farkındalık, bilgi ve becerilerinin yetersiz olması sayılabileceği belirtilmektedir. Sınıflar arasında sadece beşinci sınıfta zaman yönetimi toplam ve alt ölçek puanları açısından diğer sınıflara göre anlamlı farklılık bulunmuş ve daha iyi durumda oldukları görülmüştür. Bu farklılığın tıp fakültesi müfredatına göre beşinci sınıftaki stajların kısa süreli olması ve öğrencilerin kısa aralıklarla sınavlara tabi tutulmasının öğrencileri zamanı daha planlı kullanmaya sevk etmesinden kaynaklandığı değerlendirilmiştir.

Ayrıca Andıç (2009: 62-63)'in çalışmasında yaş ile zaman yönetimi toplam puanları, zaman planlaması ve zaman tutumları arasında anlamlı bir ilişki olmamasına rağmen zaman harcattırıcılarda yaşları 18-21 olanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yine sadece öğrencilerin zaman harcattırıcılar alt boyutu ile yaşları arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Farklılığın hangi yönde olduğunu belirlemek için yapılan analizler incelendiğinde 18-21 yaş arası öğrencilerin, 22-25 yaş arası öğrencilere göre zamanlarını iyi kullanmadığı ve zaman harcattırıcı faaliyetlerden kaçınmadıkları söylenebilir. Sonuca göre zaman harcattırıcı boyutunda ortalamaların 18-21 yaş ($X=3,30$), 22-25 yaş ($X=3,48$) ve 26-30 yaş ($X=2,75$) olduğu görülmektedir. Ortalama sonuçları puan aralıkları tablosuna göre değerlendirildiğinde 18-21 yaş "Bazen", 22-25 yaş "Nadiren" ve 26-30 yaş "Bazen" düzeyinde görüş belirttikleri görülmektedir.

Erdul (2005), bu yaş grubu öğrencilerin ergenliğin son dönemlerini yaşadıklarını belirtir. Öğrenci ergenliğin vermiş olduğu sıkıntıların yanında bu dönemlerde ailesinin bulunduğu şehir dışında bir yerde öğrenim görüyorsa, yalnız başına olmanın da verdiği bir takım zorluklarla karşılaşmaktadır. İşte bu noktada, geleceği için bitirmesi gereken okulu, dersleri, projeler vb, hayatını idame ettirebilme çabası, sosyalleşme (arkadaşlar, sanat, spor vb.) gibi etkenler bir araya gelince, üniversite öğrencilerinin zamanını yönetememe, planlı yaşayamama gibi zorlukları ortaya çıkmaktadır. Bu gibi nedenler bu yaş grubu öğrencilerin zaman tuzaklarına daha çok düşmesinin gerekçeleri olarak düşünülebilir. Uğur (2000), zamanı verimli kullanma isteğinin çoğunlukla yetişkin insanlarda görülen bir davranış biçimi olduğunu da belirtir. Çocuklarda bile zaman kavramının iki yasından itibaren gelişmeye başladığı söylenirken, yetişkinlerde bunun anlamı ve önemi daha fazladır. Sonuçta yetişkin insanların sorumluluk bilinciyle, görevlerini, faaliyetlerini gerçekleştirebileceği zamanı iyi yönetebilme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (akt.: Andıç, 2009: 63-64).

Sonuç olarak üniversite döneminin öğrencilerin zamanı değerlendirme bilincinin oluşmasında önemli bir yeri olduğu kabul edilmektedir. Üniversite, öğrencilerine bu bilinci kazandırmaya, bunun için uygun koşullar hazırlamaya ve onları desteklemeye istekli olmalıdır. Yaşla birlikte ortaya çıkabilecek zihinsel gelişimin etkisiyle zamanı planlama ve etkin bir biçimde kullanma becerisi açısından eğitim-öğretim faaliyetleri de önemiyle öne çıkmaktadır. Çocuğun, erken yaşlardan itibaren zaman kavramına ilişkin uyarılar almasının ve zaman kavramını anlamaya başlamasının onun, bazı olaylar ile günün belirli zamanları arasında bağlantı kurmasını beraberinde getirdiği göz önüne alındığında zaman yönetimi becerisini kazanmanın çocukluk

dönemiyle başladığını anlıyoruz. Bu durumu dikkate alan gelişmiş ülkelerin, eğitim-öğretim sistemlerinde çocuklarda zaman algısının gelişimini dikkatli bir biçimde planlandığı bilinmektedir (Safran ve Şimşek, 2009).

İnsan yaşamının bütünü göz önüne alındığında gelişim dönemi olarak daha çok ergenlik çağına karşılık gelen üniversite yaşamı kendi içinde bazı psikolojik özellikleri de göstermektedir. Öncelikle ergenlik, kişi için yoğun bir sorgulama durumu ve psiko-sosyal bir karmaşık ruh halini ifade etmektedir. Yeni bir duruma adapte olmaya çalışırken zamanı etkin kullanma konusunda psikolojik danışma ve rehberlik anlamında öğrenciye yardımcı olunması önemli bir gerekliliktir. Yoğun duygusal ve düşünsel gelgitlerin yaşandığı bu dönemde çevredeki arkadaş gruplarının da birbirlerine karşı daha duyarlı olması beklenir.

Özellikle din eğitimi alan öğrencilerin çalışmamızdan elde edilen zaman yönetimi puanlarının diğer bölüm öğrencilerinin ortalama puanlarına göre benzer ve yakın çıkması dikkat çekici bulunmuştur. Aslında erken yaşlarda birtakım zamanlı ibadetleri yerine getirme ve kutsal günleri kutlama alışkanlıklarını kazanmanın kişilerde zaman algısını geliştireceği beklenebilir (bkz. Şentürk, 2005; Çelik, 2010; Okumuş, 2011). Bununla birlikte örneklemimizde dini düşünüş, dünya görüşü ve yaşam tarzı açısından önemle vurgulanan zamanın etkili bir biçimde kullanma üzerindeki vurguların etkisi ancak belirli bir düzeyde görülmektedir.

Din eğitimi almış olmak ve dini bir sosyal çevreye sahip olma zaman yönetimi becerisini yordamada ne kadar etkili bir faktör olduğu sorusuna, diğer çalışmaların bulgularıyla benzerlikten ötürü, çalışmamız bulguları (bizim örneklemimizde) bunun önemli bir belirleyici etken olmadığını göstermektedir. Yani diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilerle ilahiyat fakültesi öğrencilerinin zaman yönetimi puanları arasında önemli bir farklılık olmaması alınan din eğitimi ya da dini bir ortama sahip olma faktörünün önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Bunun nedenleri arasında bizim çalışma örneklemimizin sınırlılığı sayılabileceği gibi aynı zamanda din eğitimi alan öğrenci örneklemimizin dinin bilişsel düzeyde zamanın kullanımıyla ilgili öğüt ve emirlerini yeterince benimsemedikleri de ifade edilebilir. Yine de bu konuda geçerli olan açıklama yaklaşımımızın, kişilik, yaşam tarzı ve dünya görüşüne yön verebilecek olan sosyo-kültürel çevre faktörlerinin zamanın algılanış ve değerlendirilmesi konusunda daha belirleyici olduğunu belirtmemiz gerekir. Aslında aile içinde çocukluktan itibaren zamanı değerlendirme bilincimizdeki ve uygulamadaki eksiklikler çocuklukların kişiliğine büyük oranda yansımaktadır. Zaten bu sorunun kaynaklarının ailede yer alıyor olması toplum olarak üniversite gençliği düzeyinde zamanı yönetme konusunda çok iyi olmadığımızı gerçekleştiren çalışma bulguları da göstermektedir.

Peki, bu durumda neler yapılmalı diye sorduğumuzda birinci kademedan itibaren okul çağlarında müfredat uygulamasıyla zaman planlaması tutumları ve harcattırıcılar konusunda öğrencilerin farkındalığını yükseltecek bilgilendirme ve rehberlikler gerçekleştirilmelidir. Öğretmenler ve veliler tarafından çocukların zaman algı ve becerileri desteklenmeli ve böylece toplumda bu konuda bir duyarlılık yaygınlaşması sağlanmalıdır. Özellikle psikolojik rehberlik ve danışma uzmanları etkili bir zaman yönetiminin akademik başarıyı nasıl etkileyeceği ve kaygılarını azaltacağı konusunda öğrencileri bilgilendirmelidir.

KAYNAKLAR

- Abouserie, R. (1994). Sources and levels of stress in relation to locus of control and self-esteem in university students. *Educational Psychology*, 14(3), 323-330.
- Akat, İ. , Budak, G., Budak, G. (1999). *İşletme Yönetimi*, Fakülteler Kitapevi, İzmir.
- Akatay, A. (2003). Örgütlerde Zaman Yönetimi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:10, 282-300.
- Alay, S. & Koçak, S. (2002) Validity and Reliability of Time Management Questionnaire. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 9-13.
- Alay, S. & Koçak, S. (2003) Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 35(Yaz), 326-335.
- Andıç, H. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerileri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Archer, J. & Lamnin, A. (1985). An investigation of personal and academic stressors College Campuses. *Journal of College Student Personnel*, 26(3), 210-215.
- Başak, T., Uzun, Ş. & Arslan, F. (2008). Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerileri, *TAF Prev Med Bull* 2008; 7(5):429-434.
- Britton, B. K., & Tesser, A. (1991). Effects of Time Management Practices on College Grades. *Journal of Educational Psychology*, 83, 405-410.
- Campbell, R. L & Svenson, L. W. (1992). Perceived level of stress among university undergraduate student in Edmonton, Canada, *Perceptual and Motor Skills*, 75(2), 552-554.
- Candaş, D. (2002). Belleğimizde sakladığımız zaman. *Bilim ve Teknik*, 418, 50–53.
- Carveth, J. A., Gesse, T. ve Moss, N. (1996). Survival strategies for nurse-midwifery students. *Journal of Nurse-Midwifery*, 41(1), 50-54.
- Covey, S. R. (1995). *First things first*. New York: Simon and Schuster Publishers.
- Çelik, C. (2010). *Sosyal Zaman ve Din*, Çizgi Kitabevi Yay., Konya.
- Efil, İ. (1999). *İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon*. İstanbul: Alfa Basım.

- Eldeliklioğlu, J. (2008). Ergenlerin Zaman Yönetimi Becerilerinin Kaygı, Yaş ve Cinsiyet Değişkenleri Açısından İncelenmesi, *Elementary Education Online*, 7(3), 656-663, 2008.
- Elias, N. (2000). *Zaman üzerine*. (Çev: Veysel Atayman). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Entwistle, N. ve Ramsden, P. (1983). *Understanding student learning*. London: Groom Helm.
- Erdem, R.; Pirinççi, E. ve Dikmetaş, E. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Davranışları ve Bu Davranışların Akademik Başarı İle İlişkisi, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14,: 167-177.
- Erdul, G. (2005). *Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerileri ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Francis-Smythe, J.A. ve I.T. Robertson. (1999). On the relationship between time management and time estimation, *British Journal of Psychology*, 90: 333-347.
- Haynes, M. E. (1999). *Kişisel Zaman Yönetimi*. (Çev. Yaşar Bülbül). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kirschenbaum, D. S. ve Perri, M G. (1982). Improving academic competence in adults: a review of recent research. *Journal of Counseling Psychology*, 29(1), 76-94.
- Kocabaş, İ. ve Erdem, R. (2003).Yönetici Adayı Öğretmenlerin Kişisel Zaman Yönetimi Davranışları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2): 191-202.
- Kohn, J. P. ve Frazer, G. H. (1986). An academic stres scale: Identification and rated importance of academic stressors. *Psychological Reports*, 59(2), 415-426.
- Landy, F. J., Rastegary, H., Thayer, J., & Colvin, C. (1991). Time Urgency: The Construct and Its Measurement. *Journal of Applied Psychology*, 76, 644-657.
- Lankein, A. (1973). *How to get control of your time and your life*, New York: The American Library.
- Lim, Y. M. (1993). Time Dimensions of Work: Relationships with Perceived Organizational Performance. *Journal of Business and Psychology*, 8, 91-102.
- Macan, T. H. (1994). Time management: test of a process model, *Journal of Applied Psychology*, 79 (3): 381-391.
- Macan, T. H., Shahani, L., Dipboye, R. L., & Phillips, A. P. (1990). College Students' Time Management: Correlations with Academic Performance and Stress. *Journal of Educational Psychology*, 82, 760-768.
- Mackenzie, A. (1990). *The Time Trap*. McGraw-Hill, New York.

- Misra, R. & McKean, M. (2000). College students' academic stress and its relation to their anxiety, time management and leisure satisfaction. *American Journal of Health Studies*, Wntr.
- Okumuş, E. (2011). *Zamanın Toplumsal Gerçekliği*, Özgü Yay., İstanbul.
- Öncel, C., Büyüköztürk, Ş. ve Özçelikay, G. (2005). Serbest Eczacıların Zaman Yönetimi, *Ankara Ecz. Fak. Derg.* 34 (3) 191 - 206 .
- Özgen, C. (2000). *Etkili Zaman Yönetimi*. Ankara: Bilkent Üniversitesi, Yayınları.
- Özgen, H. (1998). İşletmelerde Zaman Yönetimi, *Standard Dergisi*, Ekim, s. 56.
- Özgen, H. ve Doğan, S. (1997). Zaman Yönetiminde Yeni Yönetim ve Organizasyon Yaklaşımları, *Standard Dergisi*, Yıl: 36, Sayı: 425.
- Passig, D. (2002). The melionation as a high order cognitive skill of future intelligence, in Hebrew. <http://www.passig.com/pic/MelionationHeb.htm>.
- Passig, D. (2005). Future –time-span as a cognitive skill in future studies. *Futures Research Quarterly*, 19(4), 27-47.
- Phillips, S. R. (1988). The New Time Management. *Training and Development Journal*, 42, 4, 73-77.
- Sabuncuoğlu, Z. & Tüz, M. (1996). *Örgütsel Psikoloji*, 2. Baskı, Ezgi Kitapevi Yay., Bursa.
- Sabuncuoğlu, Z. & Tüz, M. (1998). *Örgütsel psikoloji*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Safran, M. ve Şimşek, A. (2009). Çocuklarda Zaman Algısının Gelişimi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)* Volume 2/6 Winter.
- Seginer, R. & Lilach, E. (2004). How adolescents construct their future: the effect of loneliness on future orientation. *Journal of Adolescence*, 27(6), 625-643.
- Smith, Hyrum W. (1998). *Hayatı ve Zamanı Yönetmenin 10 Doğal Yasası: Üretkenliği ve İç Huzuru Artırmak İçin Kanıtlanmış Stratejiler*, 1. Baskı, (Çeviren: Adalet Çelbiş), Sistem Yayıncılık, Şubat, İstanbul.
- Smith, J. (1998). *Daha iyi nasıl zaman yönetimi*. (Çev. Ali Çimen). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Sucu, Y. (1996). *Yönetimsel Zamanın Etken Kullanılması*, El Kitabı, Bolu.
- Süzer, M. (2000). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 8, ss. 123-133.
- Şentürk, H. (2005). *İslami Hayatın Psikolojik Temelleri*, Anadolu Yay., Isparta.

- Tanrıöğen, A., & İşcan, S. (2009). Time management skills of Pamukkale University students and their effects on academic achievement. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 93-108.
- Timpe, A. D. (1987). *The Management of Time*, New York, Facts on File Publications
- Trueman M, & Hartley J. A. (1996). Comparison Between The Time-Management Skills and Academic Performance of Mature and Traditional-Entry University Students. *Higher Education.*; 32(2): 199-215.
- Türkmen, İ. (1999). *Yöneltil Zaman ve Yetki Devri Açısından Yönetimde Verimlilik*, MPM Yayınları, 3. Baskı, No: 519, Ankara
- Uğur, A. (2000). Çalışma Hayatında Zaman Yönetimi, *Anahtar Dergisi, MPM Yayınları*. Yıl 12, Sayı.143, 18-22.
- Varışoğlu, Ş. & Yılmaz (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının zaman yönetimi becerileri ve tutumlarının incelenmesi, *A. Ü. Türkiyat araştırmaları enstitüsü dergisi*, 47, 75-86.
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. (6.baskı). Ankara: Nobel Yayınları.